

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 1 (359) рік вид. IX. 1 січня 1933 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

*Усім землякам там, на Україні,
і тут, в розсіянні суццм —*

з Новим Роком і Різдвом

щирий привіт шле

Редакція „Тризуба“

1 січня 1933 року.

Париж, неділя, 1 січня 1933 р.

Ще один Новий Рік на чужині...

І хоч завше ми думками там, на далекій нашій Україні, але в цей день, день Нового Року, коли оглядаємося назад, і стараємося провидіти наперед, хоч у формі зложення побажань, — в цей день якось гостріше відчуваємо ми наше вигнання і неволю нашого краю.

І коли ми зостановлюємося над новорічними бажаннями, вся наша думка зосереджується на одному бажанні — скорого визволення рідного краю і нашого повороту додому.

Бо без визволення з неволі нашої отчизни, без її щастя, для кожного з нас нема і щастя свого особистого.

Немає року, щоб не приносили ми один одному такого побажання — свободи рідній землі. І хай жорстоке життя розбиває наші сподіванки в даному році. Хай країна наша ще в рабстві, і хай ми далі поневіряємося світами. Дарма! Ми в і р и м о в те, що прийде той ясний, світлий день нашого повороту, коли ми знову будемо ходити по рідній землі, дихати рідним повітрям....

І хоч ми не знаємо тієї години, коли це визволення прийде, хоч ми не знаємо, чи принесе нам це щастя і поворот додому цей рік чи наступний, — ми знаємо те, що кожен рік нас наближає до цієї дорогої мети.

Коли і як повернемося ми — не дано нам цього знати. Але ми знаємо, що як не тяжко зараз на Україні, яка стікає кров'ю під нелюдським чужинецьким пануванням, як не силкуються вороги наші остаточно знищити всякі прояви нашого народу до вільного життя, — все-ж не зламано духу України і не придушено її волі до визволення.

І ми тут, на еміграції, які злидні, яку кризу не переживаємо ми зараз, але ми тако-ж не підупадаємо на душі і працюємо для однієї і тієї самої мети, живемо однією і тою самою ідеєю, що й цілий наш народ, — ідеєю остаточного визволення України.

Але сповнення того нашого найбільшого бажання, заспокоєння тієї найбільшої нашої туги, — туги за рідним краєм, — вимагає від нас безперестанної праці й подвигу.

На шляху до волі, по якому ми йдемо непохитно вперед, положено вже багато жертв і праці. Одначе, діло ще не закінчено. І коли ми спереду бачимо вже конечний пункт цього шляху, коли нас обдає вже теплом від того вогня, який палає на кінці шляху і який готовий кожної хвилі розгорітися у велике полум'я свободи нашого народу, — у всіх нас мусить пробудитися ще більша жага до праці, до чину, яка має

викликати ще більше напруження спільних зусиль у нашому неухильному марші вперед.

І сьогодні, на Новий Рік, ми можемо для наших земляків одновити тако-ж ще наші старі бажання—твердої витривалости, витриманої, загартованої сили духа, непохитної, незломної віри й успішної дальшої праці. Упертої, послідовної праці для України, яка єдино нас наближає до щасливого дня визволення рідного краю.

Так працюймо-ж і працюймо! І тоді ми скоро стрінемося там, в сім'ї вільній, новій, на визволеній Україні.

Листи до земляків

XVI.

На Новий Рік.

Як не кажіть, мої любі земляки, а все-ж таки загально людський звичай святкувати наступання нового року має свої гарні сторінки.

Здавалося б, що цей день нічим не відрізняється від попередніх та наступних. А тим часом всі ми, навіть і ті, хто живе зараз в совітському раю, себ-то в країні, де осягнуто вже найбільше щастя, можливе на землі, підходимо до нього з надіями на якісь зміни, на щось нове, на щось невідоме і, може справді, щось краще від того, що було вчора.

Дивна річ ці людські надії. Відберіть їх од людини, і вона позбудеться найбільшого і наймогутнішого рушія життя, праці і боротьби за краще майбутнє.

В одному старому оповіданні В. Короленка, що носить назву «Парадокс», описується старий каліка, що не міг уже ходити, але разом з тим своїому приятелеві, малому хлопчаківі, зумів вложити він до душі тверде переконання, що «чоловік створений для щастя так саме, як птах для літання». І «парадокс» власне в тому-то і був, що про щастя, про це літання мріяв каліка, що одною ногою стояв уже перед порогом небуття.

Видимо, справді надія на щастя є одна з таких, що не залишають людської душі ні в яких обставинах, завжди світять їй світом «тихим невечернім» в тяжкій життєвій дорозі і загигають разом з кінцем її земного існування.

Тому-то мабуть і ми поріг Нового Року завжди зустрічаємо звичайним побажанням усім своїм близьким «нового щастя», бо те старе, що

ми мали в минулому році, нас ніколи не задовольняє та і задовольнити не може, бо таке латане та вбоге воно випадає нам, українцям, на долю.

А ми ж таки не каліки з Короленківського оповідання, а нарід, що стоїмо на порозі Нового Життя та боремося за те, щоб нарешті зайняти місце своє серед інших народів, і здобудемо собі те «щастя», що зараз є таким звичайним для всіх і якого бракує лише нам.

* * *

Як ви всі, мої любі земляки, добре знаєте, — на Україні у нас існував гарний звичай в день Нового року ходити по людях та «засівати» господаря хати добрим українським дзерном...

Входить до вас до хати якийсь, инколи найбідніший сусіда, з торбинками дзерна через плече, перехреститься на образи і почне засівати, примовляючи:

«Роди, Боже, жито пшеницю,
Усяку пашницю».

І так до самого обіду хата не зачинається від цих засівальників, а підлога всієї передньої горниці після них буває густо вкрита цим засівальним дзерном.

Не жалували колись дзерна на Україні в цей день і, кажу, не жалували навіть найбідніші сусіди. Було його вдосталь для всього: і для харчування, і худоби, і для обрядових звичаїв, і для майбутнього посіву в новому році.

Чи існує і чи зберігся цей звичай і зараз?

Мабуть, що ні. Бо коли цього року спеціальний декрет було видано совітською владою проти тих «куркулів», що на шкоду заведеним нею порядкам, ходили по нивах та зрізували колос і ховали зібране такими апостольськими засобами дзерно по всяких схованках, то «засівати» на новий рік в таких умовах—то найпевніший шлях на Соловки, або кудись ще далі.

Та і де там комусь приїде до думки «засівати», коли майже кожне дзерно треба берегти для голодуючих дітей...

* * *

Всі наші старовинні звичаї, весь наш народній національний світогляд зріс на сучасному хліборобському ґрунті і зв'язаний органічно з тим хліборобським достатком та багатством, що завжди були у нас на Ук-

раїні. Тому-то і наше українське «нове щастя» постійно мало характер хліборобський і трактувалося в новорічних побажаннях в першу чергу, як щастя щасливого нового засіву, доброго нового врожаю, нових «веселих жнив»...

І так міцно трималася ця традиція хліборобського щастя, що пережила всі ті величезні зміни, які відбулися в минулому України, коли поруч з хліборобством зростав промисел, розвивалося мійське життя. Пережила, бо в основі все-ж таки хліборобство весь час було головним джерелом багатства її. І треба було вже спеціальних умов «соціалістичного будівництва», щоб вона, ота традиція, захиталася і наші звичайні новорічні побажання згубили всякий сенс і здаються в сучасних умовах трагічним парадоксом. Бо кожному ж ясно, що не буде нового щасливого засіву на Україні, не буде гарного врожаю та веселих радісних жнив, поки на ній панують московські новітні пани, доки наші ниви та лани знаходяться під владою ріжних комуністичних пройдисвітів, а справжній їх господар рубає ліс на Соловках, світом нудить по колгоспах та блукає з торбою по всьому простору СРСР.

Грізні, суворі та безприкладні часи переживає зараз Україна. Так саме бойові та запеклі мусять бути ті новорічні побажання, що ми шлемо землякам з приводу цього Нового Року.

* * *

В житті народів так саме, як і в житті окремої людини бувають моменти, коли всі їх сили, почуття, вся їх чинність мусить бути зосередженою на одній меті, без осягнення якої їм загрожує повна загибель.

Такий момент зараз переживає Україна і український нарід. Витримати той останній наступ ворожих сил, що темною хмарою сунуть на неї з півночі, виявити непохитну волю відбити його і відстояти своє право бути господарем у своїй хаті, зараз більше, як коли, означає відповідь на питання: «бути чи не бути»....

Тому-то наше новорічне побажання зараз може бути лише одно:

Щоб в «своїй хаті була наша сила і наша воля», бо тільки тоді, в цій хаті ми знайдемо своє «нове щастя»... і вернемо старе хліборобське.

К. Ніро.

St. Jean de Maurienne.

1. I. 33 p.

Шматочки минулого

Х.

М. Ф. Біляшевський. Віра Болсунова,
Д. Щербаківський. Скінчення Колегії.

Я ще нічого не згадав про великого прихильника, а потім і співробітника «Кіевской Старини», видатного археолога, а нарешті директора Київського Історичного, пізніше Українського Національного Музею ім. Шевченка, Миколу Біляшевського.

Він був не тільки особисто знаний нашій родині, але й найближчий наш сусіда. Три брати Біляшевські дістали у спадщину від батька, заможного протоієрея о. Федота, священника «Скорбящої» церкви, чи-малу садибу на тій самій Малій Володимирській вулиці, де через дорогу від них стояв сірєнький домок О. М. Лазарєвського під числом 34.

Три брати Біляшевські стали власниками двох великих кам'яниць під числом 41, але і боргу на цих будинках було чи-мало. Через це самі молоді хазяїни мешкали у підвалі, у двох покоях, у будинку, що стояв у дворі.

І раз-у-раз перебували у них гості: то діти мешканців садиби, то студенти, то якісь вільні малярі, іноді наїжджали з села родичі, — все більше молодь. Хтось наіменував помешкання Біляшевських «Мало-Володимирською республікою». Бігав частенько через дорогу до цієї республіки і я.

Старшому з братів, Миколі Біляшевському все це було байдуже, бо, починаючи з I курсу університету, від ранньої весни аж до пізньої осени мандрував він десь по-над Дніпром, вишукуючи скарби, «Древлянські стоянки», розкопуючи могили то що.

Іноді несподівано повертався він додому — привозив якісь глечики, череп'я та кістки, а траплялося, що і дуже давні гроші.

Особливо вабила його до себе Княжа гора коло Шевченкової могили — місце давнього города Родні, що то про нього зберіг літопис наш стародавню приказку: «біда аки Родні»; там знайдено було великі скарби; траплялися там і дрібні монети з ознакою князя Володимира Святого—себ-то з тризубом, отим самим, що нарешті став за ознаку-герб усієї України.

Казав Микола Біляшевський, що то грецькі літери, початок слів: *χρῖστον βασιλεῦς*.

Мріяв він купити там десятини дві та збудувати собі хату, трохи згодом це пощастило йому зробити.

Мила людина був Микола Біляшевський. Як повернеться з свого археологічного походу, весь аж чорний від сонця, бадьорий, веселий, так-що не можна було розібрати, чи то очі його блищать, чи скло його окулярів, бо був він дуже короткозорий.

Позбірає всю молодь з двора та й давай їм оповідати про свої древлянські знаходки. Хто слухав, а хто і не слухав. Нарешті всі діти та підлітки його садиби іменовали Миколу Федотовича «Древляк».

Ще будучи студентом видав М. Біляшевський книгу, як що не по-

миляюся, під назвою «Монетные клады Киевской губернии». Одного примірника з почесним автографом приніс він і мойому батькові. Той дав дуже добру оцінку цієї праці і взагалі прихильно ставився до молодого вченого. Друкував Біляшевський й окремі статті у «Киевской Старини», а пізніше став редактором «Археологической Лѣтописи Южной Россіи», що виходила разом з нею.

На протязі свого життя Микола Біляшевський зробив дуже і дуже багато. Наприклад, зібрав величезну колекцію українських килимів, вишивок, мережок та взагалі орнаменту для Київського Історичного Музею. В цій праці допомагала йому малярка Віра Карасьова, по шлюбу (не дуже щасливому) Болсунова — учениця М. Пимоненка, про долю якого я вже оповідав.

Болсунов служив по судовій офіції і мав садибу та трохи землі коло с. Войтова, Переяславського повіту.

Селяне іменували їх: «Бузун та Бузунка».

Російського походження, ця жінка розійшлася з своїм чоловіком та віддала все життя на користь українського мистецтва; її колекції зібрано у Полтавському музеї.

Відомо мені, що М. Біляшевський мав намір одружитися з Болсуновою, але налякана своїм першим шлюбом, вона відповіла йому:

— Дуже дякую, але ні за кого і ні за що заміж не піду... Все моє життя — дітям та українському мистецтву.

Так і зробила.

Хоч і не знав я особисто найближчого помішника Біляшевського — Данила Михайловича Щербаківського, але годиться, та й треба згадати на цих сторінках цього видатного діяча української археології та мистецтва.

Чув я про нього таке. Син попа, чоловіка дуже освіченого та великого приятеля нашого відомого історика Володимира Боніфатієвича Антоновича, Данило Михайлович зріс на селі на Сквирщині, серед рідної стихії та під впливом живого інтересу до українознавства та наукової праці на цьому ґрунті, що йому прищепила рідна сім'я.

Ще за студентських часів зацікавився він народнім мистецтвом, особливо вишивками та старосвітськими килимами. Студював пильно українську іконографію.

Велика війна не дала йому змоги, як слід, систематизувати свою працю.

Як гарматного «прапорщика запаса» його покликано було до мортирного дивізіона, з яким він і перебув усю війну.

Міцний чоловік на вдачу, Щербаківський досить легко пережив тягар війни. Сприяло йому те, що його дивізіон направлено було до Галичини. Це дало можливість Щербаківському, як людині, що жила інтересами української науки, і тут не гаяти часу даремно. Йому пошастило багато де-чого цінного зберегти від загибелі. Розшукував він, де тільки змога, вишивки та килими, стародавні ікони і возив те чи в скринях з набоями, чи в обозі. Час од часу з гарматчиками свого дивізіону, яких посилено по справах до Київа, переправляв це все

у рідний музей. Таким побитом за час війни склав він у музеї надзвичайно цінну колекцію стародавніх українських ікон. Нема чого й казати, як радів тому М. Ф. Біляшевський.

Обидва вчені продовжували свою працю наукову і тоді, коли вже панувала у Києві московська-большевицька влада. Жити й працювати становилося де-далі гірше. Біляшевський занепадав на здоров'ї. Далися йому, а особливо Щербаківському, в знаки і ті комісари, що їх приставили до музею, хоч і не тямали вони нічого ані в науці, ані в мистецтві. А і директорові, і консерваторові треба було рахуватися з дурними наказами цих чужинців та невігласів.

Року 1926 Біляшевський помер, залишаючи на вірного співробітника Щербаківського берегти наукові скарби української нації, що їх зібрано було в музеї. Щербаківський продовжував свою роботу, але і цієї залізної людини нерви не витримали постійного знущання комісарів... В літку 1927 року пішов він до Дінпра і втопився.

І аж сумно виводити ці рядки... Хтось колись розповість ширше про цих двох заслужених діячів наших. І нащадки наші, вже «в сім'ї вільній новій», розглядаючи з цікавістю та гордістю і опрацьовуючи скарби нашого національного музею, згадають «не злим, тихим словом» і тих, що будували той музей та поширювали його зібрання й тоді, як не можна було вже й дихати. Діти наші скажуть: «пам'яті їх — велике спасибі».

Другий брат Біляшевського, Михайло, не скінчив жадної школи, мріяв піти до флоти, але не пішов. Третій, Олександр, учився зі мною у Колегії Галагана.

Одного часу, у нашій класі, після гастролів у Київській Опері якогось славного італійського співака, почали ми всі перероблювати свої прізвища на італійські, — мене іменували «Лазаріні», а Олександра Біляшевського «Біловшині», так за ним це найменування і залишилося...

Був він тихий «поет», хоч, здається, крім віршів, присвячених одній гімназистці, нічого не написав. Ця сама гімназистка опанувала й моїм серцем. Її батько, вчитель реальної школи, та мати — французжанка з родини Деляруа — мешкали в садибі Біляшевського, як раз над помешканням «Мало-Володимирської республіки».

У-перше побачив я свою кохану, ще будучи гімназистом, на Різдва, коли Микола Біляшевський улаштував у себе для молоді ялинку.

Ну, побачив я її, а вона мене, познайомилися та й запалали обидва.

Бачилися що-дня у дворі або на вулиці.

А як перейшов я до Колегії, то це вже не можливе стало, крім неділі. Ми почали листуватися. Вона те-ж була талановита малярка, і на кожному листі діставав я ще чудову акварельку-він'єтку.

Єлисей Киприянович Трегубів, як роздавав пошту, то казав: — Лазаревському від нареченої.

По Великодні, коли розлився Дніпро, коли розпочалася київська весна, коли зацвіли у невеличкому садку біля батьківського домка

морелі, сливи та яблуні, то наче нечиста сила тягла мене на Мало-Володимирську вулицю що-дня, що-вечера, що-ночі. І не раз, і не двічі тікав я з дортуару Колегії до садиби Біляшевського, де по-за будинками ще стояли не порубані дерева та починалися яри та байраки.

Під високим тинном, що відділяв подвір'я Біляшевських від величезного саду професора І. Сікорського, стояв укопаний у землю ослін; коло нього зустрічалися, а потім і довго сиділи з моєю коханою та слухали, як співає соловейко у професорському саду. І дарма, що недалеко знаходився смітник, але до нас доносилися лише пахощі бузку, що цвів у тому-ж саду.

По великій війні та революції, син професора Сікорського Ігорь вже давно зробився на весь світ відомим літуном, живе в Америці і, як кажуть, зовсім забув про Україну, тай ніколи до неї він не признався.

А моє перше кохання, — ота гімназистка, те-ж по дуже, дуже нещасливому шлюбі, народивши дітей, вмерла в місті Новоросійському на тиф року 1920.

Але не може забути мозок мій ні першого кохання, ні Мало-Володимирських ярів. Такими-ж ярами, що виходили на Бульварно-Кудрявську вулицю, кінчався садок і коло батьківського будинка. По під сусідськими тинами росли бузина, лопухи та будяки. Найбільше дерево у нашому садку був величезний волоський горіх. На ньому одної темної ночі хотів я повіситися. Вирятував мене родич Біляшевських, дяківський син, Хома Порицький, кумедний тип, що вигнали його аж з трьох бур.

Ні трошки не посміхаючися, він мене допитував:

— Ну, так як же ти закохався, здорово, чи на половину?

— Іди к чортовому батьку... відповів я.

А в Колегії розмовляв я про свої сердешні справи лише з моїм любим «запорожцем» Борисом Чериківським, що те-ж був закоханий у свою сестру в-других та безперестанно співав:

Ой ти, дівчино зарученая,
Чого ж ти ходиш засмученая?...

Не жили, а горіли ми обидва, й як не згоріли до щенту, то й досі дивуюся. Кипіла французька кров і у моєї коханої.

І знаю, що багато, багато важких хвилин пережив і мій батько, боючися, щоб не викинули мене з Колегії, і вже не за навчання, а за поведінку.

Але не викинули. Та й «атестата» дістав я не такого вже поганого, а твір мій на іспитах був найкращий в класі, дарма, що слово «прежде» написав я аж з двома «ъ».

Старий Житецький викликав мене до бібліотеки:

— Прекрасний зміст, чудовий стиль, але що це ви, Борисе Олександровичу, наробили?

— А що?

— Ось подивіться....

Я глянув і сам здивувався.

— Так виправте-ж своєю рукою та скоріше.

Я виправив.

А скоїлося б це десь у звичайній гімназії, то не побачив би я ані «аттестата», ані університету.

Як прощалися ми з Борисом Чериківським, то плакали. І вирішили ми обидва, що він поїде студіювати медицину до Харькова, а я — право до Одеси, бо Київ це таке місто, де, особливо на весні, молада людина і без горілки п'яна буває....

Цього-ж року 1892, влітку, перебували у нас в Підлипному гості — майже весь склад редакції «Кіевской Старини», приїхали і П. Г. Житецький з сином Гнатом, В. П. Науменко, Є. К. Трегубів, О. І. Левицький, М. П. Василенко, М. Ф. Біляшевський, Н. В. Молчанівський, М. В. Шугуров — всі вони приїхали залізницею, а В. В. Тарновський кіньми в кареті....

Мені вже минув 21 рік. Не вважаючи на те, заборонив мені батько випити при цих гостях чарку горілки перед обідом. Це мене страшенно образило. Не хочу пригадувати дрібниць, а пишу про це лише для характеристики батька, щоб показати, який погляд був у нього на виховання дітей.

Борис Лазаревський.

(Далі буде).

Літературні спостереження

XXXVIII.

— М. Івченко. «Робітні сили», роман.

Після огляду творів сучасних українських письменників з совітської України, ми вже кілька разів підкресливали розкладаючий вплив большевицького ладу та становища літератури на наше в СССР письменство, ілюструючи той вплив на творах тих авторів. Та все то були письменники не високої обдарованости, письменники типу письменників - ремісників, літературна праця для яких не є покликанням, непереможною вимогою їхнього психичного ества висловити свої думки, змалювати життєві образи, що опанували їхнім уявленням та не дають їм спокою, поки автор не втілить їх у своєму творі. За тих письменників можна, а часом і треба, було думати, що вони за певну нагороду, за-для легкого заробітку, або шукаючи ласк і милости виконують замовлення совітських панів, використовуючи для того більш менш засвоєну ними письменницьку техніку.

Та цим разом перед нами твір справді талановитого белетриста — М. Івченка, письменника, що почав літературну діяльність ще за старих часів, коли замовлення від уряду письменникам були зовсім рідким явищем, а з українського письменства і взагалі мала була пожива авторам. Отже людина вийшла на тяжку письменницьку роботу, скоряючися внутрішньому покликанню.

Івченко один з найталановитіших українських письменників на сов. Україні, який і за совітського ладу,—поки большевики не встигли остаточно загнати до своїх послуг літературу, і дарма, що й сам, як і всі його сучасники, затроений не в малій мірі большевицьким безглуздям,—написав скільки талановитих річей, у яких подав образи живих людей, складні й цікаві вияви людської душі. Та большевицький тиск де-далі все зростав, і на романі «Робітні сили» (видання Книгоспілки 1929 року) розкладаючий вплив цього тиску відбився вже дужче, ніж на попередніх творах Івченка, тільки не так різуче і в інших формах, ніж на творах письменників-ремісників.

Вийшли з друку «Робітні сили» в часи, коли большевики остаточно замунштучили літературу, знищили літературні традиції, коли йшла нагірка на спеців усіх гатунків, в тому числі і на письменників, влаштовувалися штучно процеси, в тому числі процес СВУ, наготовлявся погром Української Академії Наук. Писаний в тих умовах роман «Робітні сили» не дає вже, як інші твори їх автора, сполученого, сконцентрованого єдністю малюнку життя і не утворює в читачів суцільно-одно настрою. Маємо в ньому талановиті уривки, але все те малюнки з однієї вузької сфери життя — з обсягу кохання, а там, де автор виходить по-за неї, його оповідання стає протокольним та не яскравим і не відповідає життєвій правді.

Свідомо казати неправду автор не хотів, та, як справжній мистець, певно і не міг би, та не міг він і сказати всього, як воно є, про те, що обговорював, мусів багато замовчувати або торкатися тільки побіжно, а неминучим наслідком цього були в першому випадку однобічність, у другому неправдивість, а образки його з по-за згаданої вузької сфери вийшли в частині не зовсім правдиві, в частині-ж втратили в такій мірі суцільність та яскравість, що, кінчаючи книгу, читач не бачить не тільки навіщо, а й про що саме хотів писати автор.

Дія роману відбувається на селекційній агрономичній станції. Головні дієві люде — спеці, службовці на тій станції. З того можна б думати, що метою автора було змалювати життя й типи цієї частини совітського суспільства. Але й умови їхнього життя, і те, як вони себе почувать в тих умовах та як до свого становища серед тих умов ставляться, автор не може описати всебічно, а тому і вдачу дієвих людей змальовано у романі однобічно, а почасти і не правдиво. Це стає безсумнівним, коли порівняти те, як описано їх у романі, з тими відомостями про совітське життя, які маємо з різних джерел, хоч би і з совітської преси, з законів та постанов совітської влади, з численних процесів спеців, що відбулися в СССР.

Знаючи умови совітського життя, може й не можна винуватити за це автора. Та, певно, скінчивши свій роман, він не відчув того заспокоєння письменницької жаги, що примусила його почати творити образи того життя й тих людей, що подав він у романі. Певно, з невтішним почуттям перечитував він його сторінки, дивуючися чому створені ним образи такі не суголосні і не подібні до тих, що хвилювали його уяву, але залишалися не виконаними.

Мається в романі такий спец комуніст Горошко. Належав він раніше до комуністичної партії, але там не помирился і його з партії виключено за те, що його погляди не цілком відповідають її генеральній лінії. Це дика вузька і неприємна людина, погляди і настрої якої близькі до думок та настроїв юрби за часів військового комунізму. Та не в тому вага речі. І генеральна лінія не краща. А були б погляди Горошка хоч би й найсправедливіші, однаково його виключили б з партії за таку незгоду. З того, що виявляється з зазначеної сутички між Горошком та партією, найважливішим для життя є те, що в СРСР відхилення від генеральної лінії є злочин, якого там не дарують, що там вимагається, щоб усі думали як один, щоб у всіх погляди були трафаретні, отже щоб поглядів, власне, в людей не було, — така вимога партії протилежна природі людській. А як би вона була досягнена, це виключило б якийсь розв'язок, якийсь поступ, засуджувало б громадське життя на змертвілу непорушність. Цікаво і взагалі, а при тій ситуації, що зараз є в СРСР, цікаво особливо знати, як можуть ставитися до такої фанатичності та немирності влади відносно себе так само фанатичні і немирні відносно інших комуністи, вигнанці з партії, такі як Горошко. Та автор не може про те говорити, не може показати, як діє фанатична виключність пануючої партії на життя та настрої окремих людей, як вона відбилася на Горошкові. Автор мусить недоговорювати ще більше. Знаємо, що за відхилення від генеральної лінії совітська влада чи з фанатизму, чи з страху втратити свою необмеженість жорстоко карає навіть дуже їй близьких по поглядах людей, навіть партійців засилає, а то й розстрілює, а вже ж позбавляє роботи, залишаючи людині всі можливості вмерти з холоду чи з голоду. А по роману Горошко, будучи виключеним з партії, одержує призначення на посаду, а кидає її згодом тільки з своєї волі, роздратований невідповідними його поглядам вирішенням питання про збудування лабораторії на станції.

Вимушене замовчання і тут, як і завжди, має наслідком: 1) невідповідність опису дійсності і 2) односторонність у змальованню Горошка, окресленого автором лише поверхово. В романі не показано виразно відношення Горошка до різних своїх поглядів з генеральною лінією та до вимоги владою цілковитої правдивості. Автор ходив коло цієї психологічної проблеми, дуже можливо, що вона його цікавила, та мусів він обмежитися неясними вказівками на невдоволеність Горошка.

Під одного з героїв роману, професора Савлутинського, командированого з наукового інституту на селекційну станцію для певних досліджень над буряками, один з його помішників, користуючися його відсутністю, підкопується, щоб сісти на його місце. Як то звичайно в СРСР, свою інтригу підпирає він, певно, обвинувачуючи Савлутинського у контрреволюційності, та виразної вказівки на це в романі знову не знайдемо. Автор обминає говорити про способи, яких уживає інтрига. З процесів, що відбувалися в СРСР, а підготовлялися такою ж інтригою, ми знаємо, що велася та інтрига частіше з наказу влади, ніж з особистих мотивів інтриганів, і майже ніколи не кінчалася во-

на благополучно для тих, проти кого була спрямована. В романі Савлутинський виходить переможцем. І це знову справляє вражіння, що малюнок не відповідає дійсності та сприяє неправдивому освітленню і того, як відбулася подія на психиці Савлутинського, отже і його вдачі. Відповідно благополучному закінченню своєї справи, він хоч і відчуває відразу та обурення, але тільки проти персоналу інституту, а не проти совітського ладу. Навпаки, і далі Савлутинський залишився його прихильником та, як видно з листа його жінки, він «повен планів про нове життя», його захоплює «процес творення нового життя серед справжнього робітничого суспільства» (ст. 227). Таким накопиченням нічого не визначаючих бучних слів мусить бути виголошена хвала большевизму в кожній совітській книзі — такий вже там виробився стиль та склався ритуал. Але тяжко поняти віри, щоб людина, що стерпіла таку нагінку, знає справжнє її джерело і совітські порядки взагалі, тямучий спец, що бачить, як з совітського будівництва виходить навіть і не «ковальський пшик», а щось багато гіршого, міг мріяти про совітські порядки та совітський лад.

Але в СССР ніхто, а особливо спеці, не мають права не співчувати совітському ладу, і в Івченка всі дієві особи його роману заявляються прихильниками того ладу, навіть завідуючий станцією Михайло Ісаєвич, уся вдача якого мало пасує до комуністичних настроїв. Це фаховець, який дуже любить свій фах та свою роботу, цікавиться ними й охоче, а не з обов'язку, працює у дорученому йому господарстві. Але разом він тако-ж вподобає вигоди та спокій, «добре з'їсти і с'пити» в порядній буржуазній обстанові. Політичні та соціальні питання не беруть його ближче за серце і він не вподобає гострих змагань. Це людина добродуша, а разом і хитрувата, що тямить лагідно заспокоювати сутички та впоряджати свої справи, але він не «несе амбіції» пророка й творця всесвітнього щастя. Комуністичні симпатії в такій людині або не природні, їй причеплені, або-ж є своєрідною мімікрією. Така мімікрія, правда, вельми розповсюджена в СССР, але присутність її у Михайла Ісаєвича в романі нічим на зазначена і в читача складається вражіння, що автор не тільки не помічає цієї мімікрії у свого героя, а й взагалі не знає, що вона є природним наслідком большевицького ладу, та що хоч десь колись трапляється в СССР.

Так дуже зв'язаний та обмежений в своїй роботі, автор і не спиняється довше над подіями, в яких відбивалися б риси політичних та соціальних порядків у совітів, над окресленням тих психичних перебувань, що утворюються ними в дієвих людях, хоч може й цікавили його ті питання. Усі частини роману, що торкаються їх, він стискує та скорочує в такій мірі, що вони нагадують скоріше протоколи, ніж художні малюнки.

Щоб заповнити таку книжку, надолуджує він надмірним числом описів природи та детальним змалюванням любовців і статтевих почувань героїв. У образах того змісту знаходимо в романі цікаві спостереження і яскраве виконання, але надмірна перевага їх в цьому творі справляє вражіння обмеженості та однобічності психики й інтересів його дієвих людей, викликає сумнів, як могли люде, життя яких пе-

реходить під вічним тиском та загрозами політичної влади та її комуністичних експериментів, заховати в собі байдужість до тих питань. Хіба що терор та безглуздзя совітського життя остаточно зломали їхню життєву енергію, винищили у них усі інтереси, пріч примітивних, та пригнітили їхню психику до такої обмежености. В совітських умовах, як ми знаємо їх з інших джерел, це тако-ж можливе. Та до такого стану люде могли б дійти лише в наслідок цілковитого пригноблення, найглибшої зневіри та найтяжчого розпачу, а цього як раз роман Івченка і не показує. Життя його спеців плине ніби досить лагідним струменем. А це знову навряд чи відповідає тому, що є в дійсності.

Давній.

Відгуки громадянства на думку про засновання української кредитової установи

Десяток, другий листів від наших емігрантів з різних країн Європи.. Від самих різних осіб — інженерів, старшин, козаків, знайомих і незнайомих.

В кожному майже листі, крім міркувань з приводу статті «Ми можемо мати свою власну кредитову установу», ще одна і та сама тема: кредит, ферма. З кредитом зв'язуються проекти по заснованні свого власного господарства на землі. Тільки в двох випадках говориться про артілі.

Видно, що порушене питання організації кредитової допомоги є таким пекучим для наших емігрантів, що чим далі, тим більше приходиться переконуватися в тому, що засновання своєї кредитової установи, яка б з цією кредитовою допомогою нашій еміграції мала прийти, — являється просто органічною нашою необхідністю.

Листи ці, безумовно, до де-якої міри відбивають загальну думку, і тому я дозволю собі привести тут де-які уступи з них, які показують, як цю думку про засновання кредитової установи приймають наші емігранти.

Наприклад, один інженер з Польщі пише:

«Вітаю Вашу думку про кредитову установу. Це те, про ще давно слід було б уже нам подумати. На еміграції у нас досить багато засновувалося різних так званих позичкових кас, але всі вони були дуже дрібними, мали місцевий характер і служили для уділення споживчого невеликого кредиту. Майже всі ці каси мусіли з часом ліквідуватися.

Те, про що тепер думаєте Ви, якась більша кредитова установа, думаю, всеміграційного характера, яку б було засновано на здорових господарських підвалинах, фахово ведена і призначена для уділювання довгоречінцевого кредиту на влаштування свого господарства чи варстату праці — це саме те, брак чого дошкульно відчувається нашою еміграцією...

Здається мені потім, що здоровою являється думка про засновання такої кредитової установи на чисто комерційних засадах. Без жертв і, може навіть, з кількипроцентним зиском на

вложений капітал. Гадаю, що ця думка може заїмпонувати. Вкладаючи невелику суму у свою українську установу, маючи можливість коли забажається реалізувати свій вложений поділ, — робити разом з тим велике діло для українського загалу... Про такі речі українці ще мало думали. Фінансові справи у нас прийнято вирішувати більш просто — звертатися за пожертвами».

А от пише один старшина з Франції:

«Так тяжко стає жити, що хоч би не наша національна ідея, яка підтримує на дусі, так уже давно можна б було згубити сили. Подумайте, заробляємо ми тепер стільки, що ледве може вижити один чоловік. А у кого родина та діти? Поки не було кризи заробляли добре, а тепер ледви зводимо кінці з кінцями. Тому я вашу статтю прочитав з де-якою радістю. Може вдалося б дійсно колись дістати кредит на оренду ферми. Добре було б зайнятися своїм господарством. Є у нас дітей двоє, легше було б їх виховувати, та й самім спокійніше було б після стільких літ фабричної роботи».

А це ще лист від одного агронома з Чехословаччини:

«Невже це дійсно можливо організувати отой кредит? Ви не маєте поняття, як ми тут тепер бідуюмо. Я зараз роботи не маю жадної, а ціле літо носив цеглу на будові, та й тому був радий. Аж серце трепеще, як подумаю, що може й справді можливо було б улаштуватися десь на фермі і зайнятися власною господаркою. Я-ж агроном, і з такою приємністю господарював би. Менше тільки пишть там; а скоріше щось робить що дається зробити, бо тяжко триматися тут далі».

Група козаків з Франції стає відразу ближче до діла. Пишуть вони от що:

«Нас тут працює чотири. Я жонатий, а решта — ні. Ми прочитали, що хотять зробити український кредит, щоб позичати гроші, хто хоче на ферму. Ми вже давно говоримо про землю, але не маємо грошей. А хазяїнувати нам подобається. Там написано, що кожний мусить скласти пайку. Ми заплотимо, аби нам допомогли орендувати якусь ферму».

Як бачимо з цих кількох уривків листів, наша еміграція, ніби, добре розуміє потребу в своїй кредитовій установі і йде назустріч кинутій ініціативі. Авансом на цю кредитову установу покладаються навіть де-які надії. Тому слід думати, що проект засновання своєї установи кредиту зустрів у нашої еміграції співчуття. На цьому місці слід тільки ще раз підкреслити, що ці надії у випадку, коли кредитову установу буде засновано, будуть мати під собою тим більше підстав, чим ширше, чим більше само наше громадянство відгукнеться при створенні фінансової бази установи.

Треба сказати, що потреби наші надзвичайно великі, і задовольнити їх відразу ми не зможемо. Але нашою якнайширшою участю в скорому зформованні можливо більшого основного капіталу установи ми можемо досягти того, що кредитову поміч установу та могла б уділити все-ж досить значному числу наших емігрантів.

Мені здається, що приведені вище листи свідчать про те, що така кредитова установа мала б значну клієтелю. Тому було б дуже бажаним мати можливо більший капітал до розпорядимости, який міг би — це дуже можливе — притягти вже й чужий, більший або менший, капітал, бо всім же відомо, що «гроші йдуть до грошей».

Про розміри-ж потреб наших у кредиті може де-що сказати слідуєчий уступ з листа до мене одного нашого професора з Чехословаччини:

«У нас тепер дуже зле з безробітними. Ніде не можуть приткнутися навіть на фізичну працю. Учителі мають посади лише до весни і будуть замінені місцевим елементом. Увесь час наших інженерів звільняють. Чи не змогли б Ви щось дізнатися про можливості праці в колоніях? Треба зважати на те, що в ЧСР наші емігранти вже вмірають від недохарчування. Їх треба рятувати хутко, даючи яку завгодно працю, аби спасти від голоду. Тепер поселення на ферми у Франції було б для них спасінням. Поміркуйте над тим...»

Люде голодують. Готові кинутися на яку-будь працю. Виїхати до колоній... Але де-ж тепер пускають чужинців у колонії? Навіть не всім французам можна їхати до своїх колоній. І де тепер знайдеться під час кризи, яка все росте, ота яка-будь праця?

— Земля... Це те, що могло б на разі вивести наших безробітних з безвиходного, ніби, становища. Але вихід цей нерозривно зв'язаний з кредитом.

І тут ми вернемося до того, про що ми говорили вже в попередній статті — кредит організувати треба.

На цьому місці я радий зазначити, що питання це само собою якось стає на шлях до його практичного переведення, завдяки щасливій ініціативі де-яких з наших громадян почати вписувати поділи основного капіталу майбутньої кредитової установи.

Дістаю я такі листи, наприклад:

«Що-до організації кредитової установи, прислнуся до цієї думки. Прошу залишити для мене дві акції (поділи) по 100 франків».

Або:

«Прошу зарезервувати для мене одні стофранкові поділ у проєктуємій кредитовій установі».

Таких заяв одержано мною вже на 14 поділів. Характерно, що всі вони по сто франків. Наш загальний думаеть, очевидно, що один такий поділ мусить рівнятися ста франкам.

І коли ще не було до нашого громадянства жадного закликун, такі заяви окремих громадян про готовність внести свої поділи — дуже симптоматичні. Це найліпший доказ того, що до творення своєї кредитової установи приступити дійсно мусимо. Наші люде цього бажують і на це чекають.

Семен Нечай.

Мої інтерв'ю

(Зімовий сезон в українському Парижі).

Вже й літо минуло. Минає й осінь. От-от зіма. Бує життя у Вавилоні: горять червоним вогнем вулиці до пізньої ночі. Гудуть трамваї, авта. І люд на... вибачайте, хотів сказати «навісний». Так Бог з ним, люд, може, не такий вже й злий. Нехай собі живе.

Загубилися отут в «місті сяйва й люксу» й наші брати. Загубилися, як і я. Імо кусок хліба, хто зароблений, а хто й «шомажний» — дешевий. І терплять, досі виглядають, як перестаріла дівка молодого. Тихо живуть, з окола не чути. І от, одного дня не витерпіла моя душа, захотілося духа живого, цілющого. Піду, думаю, подивлюся та поспитаюся, як то під цей час живуть наші люде—прості, і доктори та інженери. Пішов, побачив...

І... скажу вам, бодай не ходити, бодай не питати. Побачив, що всі за цей останній рік постаріли, знітилися, зшутилися, і озлобилися. Ні сміху, ні гомону веселого, очі сумні і погляд жорстокий, і на лицах зморшки. А кругом не просто темно, а чорно. І пригадався мені вірш Шевченка «Мені тринадцятий минав». Так спитав себе: де-ж та символічна «дівчина, що не далеко коло мене плоскінь вибирала, що прийшла, привітала, утирала мої сльози !...» Нема, і вже не прийде. Не для нас, і не для отих, що я бачив. Але, хоч і невеселі картини я бачив, а все-ж предкладу їх і вам, дорогі, невидані земляки мої.

В Бібліотеці імени С. Петлюри, або «за місяць буде тепло».

Спершу пішов я до Бібліотеки ім. С. Петлюри. Чому туди? Та-ж, думаю, центр життя. Туди звідусіль приходить українське слово — преса, книги, там збирається мед духовний, за яким летять наші ситроен'овські та рено'вські бджілки трудівнички.

А я ще, відколи Бібліотека перемістилася, не був там. Довго довелось їхати під землею, нарешті вийшов. Виходжу. Відчиняє мені таки той самий пан бібліотекар. Вже перше вражіння не віщувало нічого доброго. Строгий, запитливий погляд, а блиск шкла на очах кинув на мене холодний промінь.

— Даруйте — кажу — сьогодні, здається, Бібліотека не є відкрита.

— Прошу, прошу. Заходьте скоренько, не напускайте холоду. Бібліотека, справді, зачинена, але будь ласка. Я вже звик, що ніхто за чотири роки не вивчив, коли вона відкрита.

Бачу, що пан бібліотекар не в гуморі. Та я чув і знаю, що він вже давно перестав бути в доброму гуморі. Як розбита скрипка, доброго акорда на ній не візьмеш. Та знаючи його вдачу підлягати під впливи хвилини, тримаю «високий» тон, бадьорий, так мовити.

— Ну що нового, що чувати?

— О, ради Бога, тільки без новго, без чуток. Годі вже. Не хочу

нічого знати, нічого чути, не питайте. Бог з ним. От, замикаюся від людей, від життя, хочу знати одну бібліотеку і по-за тим більше нічого. Буде з мене. Аби дожити. Бог з ним. Сідайте. Та не роздягайтеся, у нас холодно.

— А й справді не тепло.

Розглядаюся по хаті. Велика простора. Багато газет, журналів.

— Ви це вперше? — питає мене пан бібліотекар.

— Та де...

— Як же ви так, на Сквар Пор-Руайяль то що-тижня, а тут.... Не хороше. Ну, ходімте, покажу.

Пішли. П'ять кімнат. Справді краще, ніж раніше. Полиці з книгами мене вразили.

— Ого, так багато.

— Та це ще не все. Ще от по «плякарах» в кожній хаті, в закутках, на полицях.

І пан бібліотекар з видимим задоволенням почав водити, показувати.

— Добре, кажу, їй-Богу добре. Тільки чом вам хазяїн не топить.

— Не топить. Та тут-же «шофажу» нема. Топимо печами, кімнатами. От, бачите, в читальні, в бюрі піч, а от у мене у моїй хаті переносна, носимо від кімната до кімната.

— То це ви не вправилися й витопити? — шуткуючи ніби кажу.

— Не вправився — з якоюсь злобною іронією відказує. Не вправився, бо нічим. Нема ні вугля, ні дров. З грошима сутужно, самі знаєве, криза. Звідки тепер взяти?

— Та все-ж, кажу, треба-ж якомсь. Не можна-ж мерзнути. Це-ж і праці заважає, тай жити-ж треба. Ви-ж таки не з заліза...

— Та це що. Одягнешся, тай усе. Знаєте, як у тій казці про капусту...

— Ну, та це витівка, а все-ж...

— Та що все-ж? Ждемо, що громадянство зглянеться. А чи й треба дуже зглянутися? Ви, розумієте, гроші є, зібрані а їх не шлють. Чому? А я знаю. Не шлють і все. Пишімо, просимо і.... От вам факти: 1) один пан-отець з Волині пише: ще торік там і там зібрав гроші. Куди скажете післати? Відписав, куди й як. А після того на три листа навіть не обзивається, і грошей не чути. Може й невеликі гроші, а все-ж. 2) Або другий: зібрав до сорок золотих, прислав ще в червні половину, а решту... чекаємо. 3) Тако-ж на Волині збрала одна організація минулого року сорок золотих. Ми й не знали, стороною чоловік сповістив: є гроші. Пишімо, просимо. Так куди. Як до Бога у вікно. Таке і в Чехії трапляється.

— Та чого-ж ви, чи Рада не публікує імен. Це-ж... я не знаю...

— Пишімо, просимо.

— Та не прохати треба, а друкувати....

— Гм, друкувати, кажете. Ні, мабуть — дрюка дати. І що мені дивно: самі збрали, значить думали, клопоталися, а от-же. Так само, як і з книгами. Позачитували, і ніяким способом не вирвеш. І гляньте: був п. М. подарував колись книги, а потім взяв і хоч би тобі що. А

були такі, що до них їздити доводилося аж за Париж. Про затримку я вже не кажу. Нехай, аби читали. Ви питали, що нового? От вам і нове. Для вас, а для мене це така новина, що тікати хочеться і од людей, і од роботи. Нехай ще побуде хто інший, молодший, хто може витримати, а мені вже досить — майже криком закінчив бібліотекарь.

— Та не всі-ж так, лагідно вставляю я.

Мов збитий з позиції, пан бібліотекарь на хвилину замовкає. Потім якимось іншим, ласкавішим тоном обзивається.

— О, звичайно... Як-би не було отих «невсіх», то й зовсім би біда. Е, е люде, що душа відпочиває, як згадаєш, або листа прочитаєш. Звичайно, е. Як же не бути. Але е й інші. Як хочете, я вам розкажу, як у лютому був тут американець один. Українець, звичайно. Не бідний, культурний.

Вишукував рідкі книжки. Ну, звичайно, і Бібліотека, і я сподівалися «великої й багатої». Прийшов він з жінкою, були й наші люде— члени Ради і одна пані. Ходимо, балакаємо. А були саме найхолодніші дні.

— Чому це у вас холодно? — питає наша паризька українка.

— Не топимо, кажу.

— Чому-ж ви не топите?

— Вугілля нема.

— А чого-ж ви не купите?

— Купити нема за що, грошей нема.

І знаєте, ота жіночка американка втішила мене. Та як? Думаєте витягла долара? Ні, «теплим словом».

— Вже за місяць буде тепло.

Мене аж кинуло. Стримався.

— Та, відказав я їй, хто знає: може за місяць, а може й раніше. Як я ці слова вицідив лагідно, і сам не тямлю. Отаке то відношення. Звичайно, не кожен мусить дати. Але... але ви розумієте, що... ну то невже-ж би ви не дали, коли ото викидали 6 тисячі на подорожі по цілій Європі.

— Та воно звісно...

— Ото-ж я й кажу... і пан бібліотекарь з пересердя почав ганяти ногою по хаті якусь ганчирку.

— Що то ви ганяєте по хаті?

— То? То мої «танці». Як змерзну, то дістаю оці дві ганчирки й починаю «танцювати», підлогу натирати. Попочовгаєш, нагрієшся. А потім після цієї та вп'ять цієї». Гріюся. І підлога блищить.

— Ну, а як відвідувачі? Бувають?

— Та бувають. Прийде, посидить, змерзне, подивиться на мене непривітно, тай піде. Стараюся хоч на відході всміхнутися привітно, чи слово яке сказати, та... вже всі знають мій «гумор».

— Бачу, так, не легко вам.

На таке співчутливе слово пан бібліотекарь «пом'якшав» і вже спокійно протягнув:

— Та розуміється. Це-ж шкодить роботі, я не можу зробити стільки, скільки міг би, а головне багато цієї роботи, дуже багато.

Поговорили ще об тім, об сім, і я пішов.

Як бачите не привітне було моє інтерв'ю. Але хочеться піти ще. Почекаю, може «за місяць буде тепло».

Подорожкїї.

«359» у Кієзо.

11 грудня 1932 р. це один з тих днів в житті української колонії Крезомоншанен, в якій були вояки української армії та громадяне, забувши свої щоденні злидні та лиху долю вигнанців, зліталися, як орли, під свій національний прапор, бо любов до рідного краю та пошана до пам'яті тих, що його боронили до загибуні, сповна усе. 11 грудня був день присвяти спомину події 22 листопада 1921 року, події, які ввійшли надзвичайним епізодом до історії нашої визвольної боротьби. Могила під м. Базаром, в котру за долю України полягло 359 українських вояків, як доказ великої кривди, яку сіяв червоний московський кат на Україні, не перестане викликати в народі сум, душевний біль, а разом і почуття національної гордості та слави. Не перестане викликати мрії про майбутнє воскресення України та про криваву помсту над ворогом. А нас, всіх емігрантів, а тако-ж крезотян, навчає в тяжких умовах безробіття, змушує гордо і міцно нести свій національний прапор.

11 грудня, у неділю, від 8 до 9 ранку, в помешканні громадської бібліотеки починають збиратися були вояки та громадяне. Незабаром прибуває духовна оркестра, прислана президентом французьких комбатантів в Крезоп. Прюданом. О 9 год. 45 сформована колона, на чолі з уповноваженим війського Т-ва сотн. Романюком, під звуки оркестри рушає під товарицьким стягом через Крезо до площі мерії, де і відбувається зустріч з делегатами французьких комбатантів. Після взаємних привітань кортеж рушає для покладення вінка французьким воякам. Вінок біля монумента для покладення передається президенту французьких комбатантів п. Прюдану. Кортеж після покладення вінка повертається на площу мерії і під будинком міської ради, разом з присутніми гістьми, фотографується групою. Крім комбатантів, був присутнім і представник головної дирекції заводів Шнейдера. О 11 год. в одному з добрих ресторанів замовлено було на 30 чол. легкий сніданок з шампаном. Запрошені французькі гості між першими тостами підняли тост за Україну та за її майбутнє. Від гучного «слава» здригнулася сая, а в душі кожного з присутніх десь глибоко заворушилася радісна надія на світлу будучину України. Президент французьких комбатантів п. Прюдан та представник від дирекції, висловлюючи своє глибоке співчуття з приводу лихих зарібків, запевнили в готовності допомогти по мірі можливості, коли до них звертатимуться наші члени.

Знаючи замилювання французів до нашої пісні, присутні хористи почастивали гостей співом, заспівавши декільки гарних пісень, за що було їх нагороджено рясними оплесками.

Сніданок закінчено було о 12 год. 30. Після перерви, о 14 год. 30, в помешканні громадської бібліотеки відбулася жалібна академія. Уповноважений Т-ва п. Романюк прочитав реферат на тему 359 та про загальне значіння листопадової події. Далі було розіграно «Думу про козака Шербака». Під час розбору думи, в місці «вбили козаченків, всіх їх ростріляли» — у де-кого з присутніх сльоза зросила очі. Присутніми заспівано було тако-ж гімн та запієт.

Та серйозність і одностайність, з якою всі члени української колонії Крезомоншанен поставилися до влаштування обходини 359, є яскравим

Група українців у Кресо з прапором перед мерією після покладення вінка французьким воїнам.

Хрестиками зазначено президента французьких комбатантів у Кресо, його заступника і представника заводів Шнейдера.

доказом їх національної свідомости та розуміння свого обов'язку перед батьківщиною. Честь і слава тям, що і до сьогодні, в тяжких умовах життя на вигнанні зберегли в собі те, що називається національною гідністю українця. Треба підмітити та оцінити працю нової президії громадської Ради на чолі з п. Козловським, яка дуже спричинилася до успіху спільного влаштування з філією військового Т-га зазначеного свята.

Спільна праця та відданість справі не дадуть похититися нашому національному прапорю.

Бувший воляк української армії.

З життя й політики.

— Три декрета. — Нові правила про прогул.
— Скорочення всіх совітських установ. — Новий податок на індивідуальні селянські господарства.

На протязі місяця листопада совітським урядом видано три декрети, які мають ширший загальний інтерес. Це є постанови ЦИК і СНК СРСР з 15 листопада про звільнення за прогули без поважних причин («Правда» ч. 316 з 16. X), з 8 жовтня про скорочення апаратів і ліквідацію об'єднань, яку оголошено в совітській пресі лише 19 листопада («Правда» ч. 319 з 19. XI), і з 19 листопада про одноразовий податок з одноособових селянських господарств («Правда» ч. 321 з 21. XI). Розгляду цих декретів ми присвятимо наш черговий огляд.

* * *

До цього часу в справі звільнення за прогул без поважних причин була чинною стаття кодексу праці, згідно з якою право на звільнення під-

приємство або установа мали тоді, коли трудящий не прибув на працю на протязі трьох днів без поважних причин. По суті річей ця стаття, особливо за часів генеральної лінії, коли право на звільнення робітників цілком опинилося в руках адміністрації, давало широкі права і можливості для звільнення небажаних чи невідповідних робітників. Через те інтенції нового розпорядження навряд чи можна і слід зводити до бажання совітських чинників піднести робочу дисципліну шляхом заведення більшої суворости в порядкові звільненя. Ці інтенції можна встановити як з самого текста декрету, так і з тих коментарів, які дає до того «Правда». Новий декрет встановлює таку норму: на випадок хоч би одного дня нез'явлення на працю без поважних причин, робітник підпадає звільненню з підприємства або установи з позбавленням права користуватися продовольчими і промтоваровими картками, а також з позбавленням права користуватися помешканням. А вступна «Правди», яка коментує цей декрет, повідомляє, що урядом вироблено і в ближчих днях буде оголошено декрет, згідно з яким до рук заводууправлень перейде ціла справа робітничого постачання в усіх великих підприємствах. Оскільки таким чином в руках одної установи буде з'єднано і звільнення робітників, і справа видачі і позбавлення продовольчих і промислових карток, звільнення робітників за прогул буде механічно поєднано з позбавленням їх карток. Завдяки цьому таких випадків, які були досі, коли звільнені робітники задержували у себе на руках продовольчі картки, відтепер повторяться не буде.

З наведеного ясно, що ціллю декрету є не стільки піднести робочу дисципліну, — для цього совітська влада й при існуючих до цього часу нормах мала досить засобів і можливостей, — скільки бажання обмеження числа продовольчих карток зменшити ті продовольчі завдання, які стоять перед совітськими чинниками. Не треба думати, що в результаті заходів подібного роду розмір тих продовольчих завдань, які стоять перед совітами, може поважно зменшитися. Але самий факт, що, в змаганнях зменшити розмір цих завдань, совітські чинники вдаються й до таких заходів, показує як поважна і несприятлива є тепер продовольча ситуація в совітській державі.

Найвні люди в зв'язку з виданням цього декрету можуть задати запитання: що-ж мають робити і як будуть існувати ті робітники, які опиняться після звільнення без квартири і без можливості купити харчі в той час, коли допомоги для безробітних скасовано. Але це запитання можуть поставити лише найвні люди, які мають совітський устрій, наслідуючи йому риси, аналогічні до західно-європейських буржуазних порядків. Робітничо-селянський уряд СССР подібні питання не цікавлять.

* * *

Головні положення декрету про скорочення апаратів і ліквідацію об'єднань є такі: доручити народньому комісаріату робітничо-селянської інспекції СССР скоротити всі представництва місцевих, краєвих і республіканських, господарських і совітських організацій в Москві, а також представництва центральних установ в краях і республіках на 50 відс.; скоротити найменше число службовців по наркоматах на 10-20 відс.; зробити постійні штати урядовців з заборобою їх збільшення без згоди РСІ; ліквідувати об'єднання в промисловості і сільському господарстві, за винятком найбільш важливих; організувати штатні комісії в господарсько-розрахункових організаціях, скоротивши найменше число службовців на 8-10 відс.; заборонити утворювати нові установи або відділи, секції і сектори, як в наркоматах, так і в господарсько-розрахункових організаціях без візи РСІ і санкції СНК СССР.

Цю постанову тим часом виконано в Москві, де переведено скорочення і ліквідації в постійних представництвах (постпредствельствах) і представництвах: постійні представництва скорочено з 765 людей до 577 лю-

З'їзд Союзу Українського Соціалістичного Товариства закордоном у 1932 році в Празі.

дей: представництва з 3.168 людей до 630; ліквідовано 154 представництва із складом в 796 людей.

Питання про скорочення штатів совітських установ і організацій ставиться на порядок денний не перший раз. Всі спроби скорочень до цього часу не давали жалкого результату. Після переведення скорочень число урядовців відразу знову зростало. Не дурно-ж тепер, щоб не прийти до тих самих старих результатів, переведення скорочень доручено не самим наркоматам, а передано до рук робітничо-селянської інспекції.

Можна думати, що нове висунення на порядок денний справи скорочень стоїть у зв'язку з тою продовольчою і фінансовою кризою, яку переживає совітська держава. При напруженості фінансового стану, при якому доводиться ставати на шлях редуції капітального будівництва, при продовольчих утрудненнях, тенденції обмежити число тих людей, які совіти мусять удержувати, цілком зрозумілі. Через те на шістнадцятому році існування совітської влади їй доводиться братися за таке сугобо бюрократичне підприємство, як виробку штатів. Що в зв'язку з цією справою буде викинено на вулицю тисячі людей є річчю samozрозумілою. Але так само саморозуміло, що всі ці заходи можуть дати лише найбільш мінімальні результати. Коли мати на увазі переведення дійсних скорочень по лінії фінансовій і продовольчій, не треба забувати, що проєктовані скорочення обіймають лише частину совітського апарату. ППУ у всіх її розгалуженнях і партійний апарат лишається по-за всякими скороченнями, а на них витрачається дуже значні кошти. Так само по-за скороченнями лишається вся червона армія. З другого боку, даліше переведення політики генеральної лінії, зв'язане з дальшим збільшенням усупільненого сектора народного господарства, неминує веде до збільшення функцій держави, до створення нових установ, до нового збільшення штатів.

Вражас проте при ознайомленні з цим декретом, як і з декретом про прогули, та безоглядність, яку виявляє совітський уряд, в даючи подібні

розпорядження. В результаті чинності їх число незадоволених совітським урядом зростає на десятки тисяч людей. При тому загальному незадоволенні, яке існує в країні і яке, розуміється, не є секретом для керуючих чинників, здавалося б, збільшувати число незадоволених є річчю ризикованою. Але совітська влада зважується на такий крок. Чи вона занадто переоцінює силу ПТУ, чи знов дуже низько оцінює здібність до активних виступів своїх противників, на це питання нам годі шукати відповіді.

* * *

Постанова про одноразовий податок на одноособові селянські господарства встановлює для них новий податок по трьох ставках; господарства, що платять сільсько-господарський податок по твердих ставках, мають платити податок в розмірі 15-20 карб.; господарства, що платять сільсько-господарський податок по поступових ставках, платять його в розмірі 100—175 відс. до окладу сільсько-господарського податку; куркульські господарства окладено в розмірі 200 відс. додатку до сільсько-господарського податку. Цей новий податок мають платити всі одноособові господарства, які обкладено сільсько-господарським податком за такими винятками: від податку звільнено — а) господарства робітників і службовців, для яких основним прибутком є заробітня плата, б) господарства колхозників, в) господарства тих, що мають совітські нагороди (ордери, звання героїв праці то-що), г) господарства, серед членів яких є теперішні або бувші червоноармійці, міліціонери, інваліди війни або праці, ґ) господарства, звільнені в 1932 р. від сільсько-господарського податку, як незаможні. Постанова містить опріч того дуже важну норму. Райвиконкоми мають право звільнювати од нового податку ті господарства, які заплатили всі належні з них податки і виконали накладені на них хлібозаготівлі. Натомість для тих господарств, які податків не заплатили і хлібозаготівель не виконали, податок може бути збільшений удвоє з залишенням при тому обов'язку виконати всі інші залежності перед совітською владою. Новий податок має бути заплачений до 1 січня 1933 року.

Ми навмисне докладно переказали зміст нової постанови для того, щоб яснішими були ті цілі, які переслідує совітська влада цим своїм декретом. Можемо бачити, що при виданні декрета навряд чи стояли перед совітською владою на першому плані цілі фінансового характеру. Ставлячи у першу чергу таку мету, совітська влада не потрібувала так широко встановлювати категорії тих господарств, що вилучаються з обкладення цим податком. Натомість, виразно виділяються норми декрета, так мовити, карного характеру, його тенденція покарати ті господарства, які не виконують хлібозаготівель і не хотять йти до колгоспів. Наміром декрета, отже, є прискорити виконання плану хлібозаготівель і примусити одноособників йти до колхозів під загрозою повної і остаточної руйни їхнього господарства. Що господарським ефектом переведення цього декрету буде дальше зниження продукційних сил сільського господарства, з цим совітська влада не рахується, на це вона не зважає.

Трудно зрозуміти можливість видання такого декрета, коли виходити з існування на селі відносин більш-менш нормального характеру. Адже-ж йти тим шляхом, яким йде совітська влада, це значить вбивати курку, що несе золоті яйця. З'явлення подібного декрета можливе лише в часі війни, як карний акт ворожої влади на ворожій території. І мабуть ми не помилимося, коли теперішній стан на селі будемо трактувати, як стан війни. Коли хлібозаготівлі в цьому році ідуть так мляво, не зважаючи на зменшення їхнього розміру, основна причина цього полягає в тому, що на селі хлібних запасів вже нема. Селянство, хоч і загнано його в колхози, саботує всіма способами хлібозаготівлі, з окрема на Україні створилася така ситуація, що агенти влади не можуть виїхати на село, що сільські комуністи не можуть йти за директивами партії, а мусять підпорядкуватися настроям села; йде боротьба за ті останні рештки хліба, які можуть врятувати селянина від голодної смерті; провадиться захована громадян

ська війна. Як певний тактичний засіб в цій війні стає зрозумілим щойно виданий декрет. Виділяючи ті категорії селян, на які совітська влада розраховує мати опору в боротьбі, всі інші вона засуджує не тільки на повну руйну, але в дуже багатьох випадках на голодну смерть. На їхній руйні, на їхніх існуваннях вона хоче збудувати можливість заховання і себе, і всіх тих, яких життя є потрібним для совітської держави у теперішньому страшному році. Витворюється в совітському союзі, а передовсім на Україні, на яку покладено завдання бути житницею союзу, ситуація, яку годі зрозуміти, прикладаючи до неї масштаби Західної Європи, навіть Західної Європи сьогоднішнього дня, знещеної господарською кризою.

В. С.

3 міжнародного життя.

— Перед новим міжнародним роком.

Минулого разу на цьому місці вказано було на так звані поточні справи, що вже давно й незмінно стоять на міжнародному порядку дня, та які мають першорядне значіння для цілої майбутності не лише європейських, але й світових взаємовідносин. Головними серед них являються — розбресня, воєнні борги та японо-китайський конфлікт. Як це можна було і слід було передбачати, всі вони залишилися на тому самому місці, де й були, тоб-то не поступили й ні на крок наперед, зосталися поточними, як і були, і в такій якості й перенесені на майбутній рік 1933.

Явна річ, зроблено це не так уже механічно, щоб їх вирост взято було й без дальших розмов перекладено. Їх було обговорювано, дебатовано публічно і по-за кулісами, знайдено було певні формули, що на око нібито задовольняли всіх, а в дійсності нікого, і вже після цієї тягкої процедури для ліпшого, так мовити, досліду і обмірковання вписано на денний порядок майбутніх пересправ, сесій та засідань. Так принаймні сталося з двома із вказаних вище справ, з розбресням та з японо-китайським конфліктом; третя з них, а саме воєнні борги, мала подекуди одмінний перебіг.

Конференція про розбресня, як про те вже говорилося на цьому місці, знайшла ніби-то вихід із тої саїної вулички, куди її було загнано за останній рік. Виходом стала формула, згідно з якою, за Германією принципово визнано було рівне з іншими державами право на озброєння. Зроблено, однак, до того дві оговорки, одну одкриту, другу — мовчану. Одкрита говорить, що оте рівне право може бути зреалізовано тільки одночасно з усталенням повної і рівної для всіх держав безпечности щодо воєнного нападу. А мовчазна припускає, що вказане рiвноправ'я станеться лише тоді, коли всі держави зведуть свою військову силу до того рівня, на якому зараз, згідно з Версальським договором, знаходиться Германія, яка до того часу не буде збільшувати свого війська.

Германія боролася за вказану формулу без оговорок, але прийняла й ці останні й повернулася на конференцію. Це було їй вигідно. Нічого не втрачаючи, вона багато виграла, бо-ж що там у майбутності станеться з оговорками, инша річ, але рівне право за нею визнано вже й на сьогодні, а не тільки на далеке майбутнє. Впали таким чинном для неї ще одні пута, якими вона була зв'язана у Версальському договорі. Першими були — передчасне припинення окупації рейнських провінцій, другими — анулювання репараций на Лозанській конференції минулого літа, третіми — тепер оте відтворення рівного права на озброєння.

Очищено тим, бiльшe менше шляхи для нової чергової акції Германії, а саме — до відтворення на сході і на півдні її довоєнних кордонів. Та нова акція вже й означилася була на міжнародному обрії в ревелациях відомого англійського журналіста Уїлгема Стіза, що його було викадено

свого часу на цьому місці. Це — італо-германський план переробки сучасної політичної мапи в Середній та Східній Європі та розподіл безконтрольних впливів, — італійських — на південь од приблизної лінії Відень—Будапешт—Бухарест—Київ, а германських — на північ од названих пунктів. Що думають про цей план великі держави, переховується в тайниках їх дипломатичних канцелярій і назавсєнь покиншо не виходить. Натомість наявно встає перед світом тривога й занепокоєння багатьох менших держав, що на їх, так мовити, трупах отой план мав би переводитися.

Ознак того занепокоєння за останній час можна було б зареєструвати більше, але мабуть найяскравішою з них була чергова конференція міністрів закордонних справ так званої малої Антанти (Чехословаччина, Румунія та Югославія), що закінчила тими днями свою працю в Білгороді. Явна річ, що в офіційному комюнікаті конференції про це не говориться ні слова, але вказівки можна знайти в тих рішеннях, до яких прийшли її члени. Вони такі. Досі мала Антанта була союзним погодженим обмеженого характеру, бо вказані держави зобов'язувалися лише слідкувати за своїми середієвропейськими сусідами, щоби ті виконували обов'язки, покладені на них мировими договорами. Доки справи йшли тихо і гладко, доти мала Антанта виявляла себе лише час од часу спорадичними зустрічами своїх закордонних міністрів, а в останні роки в європейській пресі стали бути з'являтися чулки, що цей потрібний їй союз став нещасливо занепадати. Тепер, на останній конференції він скріплений і встає до нового, організованого життя. Конференції самої Антанти віднині мають перетворитися в сталу інституцію, що матиме не менше трьох сесій щороку; крім того, в кожній з трьох держав мають бути організовані для підготування і реєстрації поточних справ сталі комітети, а в Женеві для того-ж самого встановлюється перманентний секретаріат при Лізі Націй.

Мала Антанта стає таким чином формальним союзом ніби-то довоєнного типу, спрямованим на утримання політичної рівноваги в середній Європі. Через Румунію зв'язана вона з Польщею, а всі чотири держави разом являються союзниками Франції. Точки опори для боротьби з італо-германським планом перебудови Європи знайдено, противник означений, спільний фронт і об'єднання сил — наготові. Повертається нещасливо до життя стара система державних союзів, що свого часу були єдиною, правдою дуже надійною, запорукою політичної рівноваги в Європі, бо не було тоді ні Ліги Націй, ні численних урочистих пактів проти війни, проти нападників і т. п. Членам конференції про розбросиння, коли вони після нового року знову з'їдуться до Женеві на засідання, буде так надчим роздуматися...

Японо-китайський конфлікт тяжкою хмарою висів, увесь час аж до кінця року над цілою Лігою Націй, над її загальними зборами, Верховною Радою, над комісіями. В Женеві, як здається, з ним просто не знають, що робити. Гострі позиції, на яких стали противні сторони, Китай та Японія, не дають жєневським дипломатам найменшого ґрунту, що на ньому можна було б посадовити і виростити якусь компромісову формулу. Стати-ж одверто по якомусь одному боці знов таки не можна. Визнати рацію Японії — не годиться, бо свого часу, що правда на спіх, були вже прийняті певні резолюції, які заслужували її поведінку. Небезпечно тако-ж стати цілковито й по боці Китаю, бо Японія, як наперед відомо, такого роду рішення і гноруватиме і з Ліги Націй вийде. Зостається чекати, що може час і обставини якомусь самі цілу справу перемелють, а Ліга лише зареєструє те, що сталося. Так і зробили. Питання побувало в ріжного роду комісіях, у Верховній Раді, на загальних зборах; викликало скрізь дискусії, иноді навіть скандали, а врешті було передано його до так званої комісії 19-ти, на обов'язку якої лежить підготувати справу для загальних зборів. Але з того тако-ж поки-що нічого не вишло. Комісія зібралася, справу обговорювала, але якогось проєкту загальним зборам представити не могла, бо не згідна була його виробити. В цьому-ж вона одверто і широко призналася.

вказавши, що спробує вернутися до неї через місяць, себ-то уже в новому році.

Так стоїть справа з японо-китайським конфліктом у Женеві. А на місці він, тим часом, чим далі, тим більше розгортається й поширюється. Суворора зіма, на яку так розраховували ворожі японцям європейські політики, не перешкоджає їм вести її далі послідовну і систематичну військову боротьбу проти китайських регулярних і нерегулярних військ у Манджурії, Монголії і навіть у властивому Китаю, на південь од Великої Стіни. У свою чергу китайці, не маючи власної сили встояти проти Японії, стали шукати собі допоміги і неначеб-то її знайшли її, чи мають знайти, у московських володарів. Бо між ними й большевиками за останні тижні зав'язалися дружні пересправи, які скінчилися тим, що вони, вчорашні вороги, замирилися і відтворили перервані два роки тому дипломатичні зносини. Наближення це сталося неначеб-то в Женеві, де знаходиться зараз совітська делегація до конференції розбросення, і в пресі вже промайнули чутки, що те наближення незабаром має перетворитися у формальний союз. Коли це так, то в новому році Лізі Націй доведеться мати діло вже не тільки з японо-китайським, а мабуть таки і з японо-совітським конфліктом.

Справа воєнних боргів переходить формально по-за межами Женеві і Ліги Націй, ведуть її заінтересовані держави безпосереднє по-між собою. Стояла вона, як про те вказано було на цьому місці, так. Європейські держави переможці діставали од Германії що-року певні суми так званих репарацій і з них, уже того-ж таки дня, виплачували свої борги Сполученим Штатам. Такий порядок тримався до літа року 1931, коли американський президент Гувер запропонував мораторій що-до всіх міждержавних грошевих зобов'язань. Пропозицію було прийнято й борги, так мовити, застигли, як були. Встала думка впрост їх анулювати. Європа це зробила на Лозанській конференції і простила свої борги Германії, сполігаючися на обіцянку Гувера, що він те саме зробить і з європейськими боргами. Але коли наблизився термін чергового європейського внеску (15 грудня 1932 року), Гувер своїй обіцянці не додержав, вимагаючи, щобі внески були зроблені так, начеб перед тим не було мораторія, Лозанської конференції, взагалі нічого.

Спочатку гадали, що ціла Європа спільним фронтом стане проти Америки і нічого їй не заплатити, бо її сама од Германії нічого не дістала. Але так не сталося. Європейські держави розбилися на дві групи. Одні, як Англія, Чехословаччина, заплатили; другі, як Франція, Бельгія, Польща, Югославія—платити відмовилися. І разом з тим усі (за винятком Італії, що веде якусь свою чисто політичну лінію), і ті, що заплатили, і ті, що не платять, в голос заявили, що питання про воєнні борги мусить бути переглянено, а самі борги або цілком анульовано, або зняжено, як то було зроблено з репараціями на Лозанській конференції. Заяви ті носили дуже дражливі, иноді навіть драматичний характер. Так, у Франції та в Бельгії на цьому питанні сталися навіть урядові кризи, які однак, на час коли писано ці рядки, уже залагоджено.

В європейській пресі таку поведінку Гувера пояснювали тим, що він був дуже роздратований своєю поразкою на президентських виборах, а ще більше ображений тим, що Європа зустріла ту поразку оплесками. Так воно чи ні, значіння, явна річ, не має, а то тим більше, що сам Гувер 4-го майбутнього березня сходить з політичної арени, мабуть назавжди. Важливо те, що така колосальна вага справа, як питання про воєнні борги, що здавалося підходила була до шасльвого ріння, знову повисла в повітрі, зосталася поточною і для нового року. Європа, а з нею і цілий світ неначеб-то розучилися в часі нормально впорядковувати свої справи, світова політична машина чим далі, тим більше дає перебоїв. Не вішусь не нічого доброго на новий рік.

Observer.

Хроніка.

3 життя укр. еміграції.

У Польщі

— В Українським Центральним Комітеті. 8 грудня 1932 р. відбулося друге з черги спільне засідання президії Ради, Головної Управи, Головної Ревізійної Комісії та Громадського Суду, на якому було намічено наступний порядок денний чергової сесії Ради У. Ц. К. у Польщі, що відбувся 25-26 грудня 1932 р. у Варшаві:

1. Затвердження протоколу з попередньої сесії Ради,
2. Доклад голови Ради в справі а) змін в особистому складі Ради, б) виконання доручень минулої сесії Ради,
3. Звіт з діяльності Головної Управи,
4. Доклад Головної Ревізійної Комісії,
5. План діяльності Головної Управи,
6. Бюджет Головної Управи на 1933-34 рік,
7. Доклад Голови Громадського Суду,
8. Інформації з місць,
9. Дискусії по точках 3-8 порядку денного.
10. Доповідь голови Головної Управи в справі скликання з'їзду української політичної еміграції у Польщі.
11. Вільні виступи.

Слідом за цим заслухано було й прийнято з певними поправками бюджет Головної Управи на рік 1932-33 та було обговорено кілька чергових справ.

— В Головній Управі У. Ц. К. В останніх засіданнях ухвалено:

- 1) Оказувати всебічну допомогу Варшавському Комітетові Т-ва Прихильників Української Гос-

подарської Академії в ЧСР у справі пропагування ідеї позаочного навчання в Українському Технічно-Господарському Інституті при Академії;

- 2) З огляду на виїзд з Іновроцлава хор. Володимира Корженіовського, звільнити його зі становища голови Управи тамошнього відділу У. Ц. К. і висловити при цій нагоді п. Корженіовському подяку як за організування тамошнього відділу, так і за уміле кількіричіше повнення функцій голови. Тимчасове повнення обов'язків голови управи відділу покладено Головною Управою на п. Василевича Володимира, дотеперішнього голову ревізійної комісії того-ж відділу, з тим, щоб попереднє своє громадське становище здав своєму заступникові;

- 3) 4-го грудня влаштувати загальну нараду по Головному Отаманові С. Петлюрі, по міністрах уряду УНР О. Саліковському, П. Холодному, Є. Лукасевичеві, віце міністрові І. Золотницькому, міністрові уряду Кубанської республіки П. Сулятицькому, генштаба ген.-хор. М. Коваль-Медзведзькому, митрофорному протоієреєві о. А. Волковичу, громадських діячах — Н. Лотоцькій і П. Руткевичу та по всіх українських політичних емігрантах і воїнах, що спали й життя своє віддали за Україну й спочивають спом вічним на православному кладовищі у Варшаві на Воли.

На майбутнє постановлено служити нараду річ-річно по всіх забитих і померлих борцях за Україну у день 25 травня — річницю смерті Симона Петлюри, вождя армії й народу.

— Новий священник для української стації в Каліші. 4-го грудня, в митрополічій церкві св.

Магдаліни у Варшаві на Празі, відбулося висвячення у священники дякона о. Івана Веливченка. Обряд висвячення перевів список Сава в сослуженні 4-х священників і причту. На висвяченні була тако-ж присутньою чимала кількість української еміграції на чолі з Головною Управою У. Ц. К. у Польщі.

У Франції

— З життя Військового Товариства. 4 грудня 1932 р. філія Т-ва в м. Кюотанж-Альгранж влаштувала урочисту академію в пам'ять «359».

Відкрив академію уповноважений Т-ва сотн. Руденко. Присутні вшанували пам'ять полеглих хвилиною мовчанки, після чого хор під орудою вчителя місцевої укр. дитячої школи п. Кречнівського заспівав «Вічну пам'ять», «Журавлі» та національний гімн.

Дуже змістовні реферати було відчитано п. п. Маршевським та Ткаченком. Гарно продекламовано вірші п. Оленою Черноморцевою, пп. Роговим і Варинським. На академії були присутні всі члени Т-ва та громадяне місцевої укр. колонії.

В Румунії.

— Привітання незалежній Чехословацькій. 28-го жовтня, з нагоди 14-ої річниці існування Чехо-Словацької республіки, представники організованої української політичної еміграції в Румунії д-р Василь Трепке та Дмитро Геродот заїхали до чехо-словацького посольства в Бухаресті і в особі п. посла привітали Чехо-Словацьку республіку з її державним святом.

Гостей, серед яких ми зауважили голову румунського парламенту Чічею Попа, бувшого префекта Бухаресту ген. Ніколіну, представників дипломатичного корпусу, а тако-ж провідників політичних партій Румунії, приймали пані і пан посол Шеба.

Крім словесного привітання було передано тако-ж до посоль-

ства Чехо-Словацької республіки таку адресу:

«Ваша Ексселенціє! Маємо за шану зложити вам поздоровлення української політичної еміграції в Румунії з нагоди 14-ої річниці існування незалежної Чехо-Словацької республіки.

Присяднувшись до цього національного свята чеського і словацького народів, ми бажаємо їм та їх державі щасливого розвою і мирного поступу для добробуту як загально-людської, так з окрема слов'янської культури.

Ми просимо вас передати наші поздоровлення вашому урядові, а тако-ж незрівняному президентові Чехо-Словацької республіки п. проф. Т. Масарикові.

В цей урочистий день ми в унісон з братерськими нам чеським і словацьким народами вигукуємо: Слава Чехо-Словацькій.

Просимо Вашу Ексселенцію прийняти запевнення високої та повної нашої пошани».

Піписали що адресу: заступник голови Українського Комітету д-р В. Трепке та секретар Дмитро Геродот.

Дякуючи заступникові голови Українського Комітету д-ві В. Трепке за привітання, п. міністр Шеба підкреслив, що він був-би радий зложити таке саме привітання українському урядові в Києві.

Залишаючи посольство Чехо-Словацької республіки, д-р В. Трепке та Дмитро Геродот розписалися в спеціальній книзі, призначеній для цієї мети в цей урочистий день.

На другий день, 29-го жовтня, чехо-словацька колонія відзначила дату 28-го жовтня урядженням урочистого свята, на яке було запрошено тако-ж і представників української колонії в Бухаресті.

На цьому святі від української колонії були: д-р В. Трепке, полк. Г. Пороховський та Дмитро Геродот з дружинами.

Роспочалося свято виконанням чехо-словацького та румунського національних гімнів.

Після цього промовляли: голова чехо-словацької колонії в

Букарешті п. К. Кетнер, посол Чехо-Словацької республіки п. Шеба, представника Товариства імени абата Заворала панночка Валерія Мітру і провідник чехо-словацького «Сокола» в Букарешті п. Юрек.

Всі промови було присвячено історії чеського і словацького народів та подіям, зв'язаним з державним відродженням Чехо-Словацької республіки, за винятком п. Юрека, який присвятив свою пам'яті д-ра Мирослава Тирша — організатора чехо-словацького соколіства — з нагоди століття з дня народження цього великого сина свого народу.

Друга частина святкового програму складалася з декламацій, гімнастичних композицій та музики.

Закінчилося свято символічними живими образами: «Сила», «Праця», «Спорт» і «Краса».

— **Вшанування Богдана Лепкого.** Сучасний стан на Україні. Початок систематичних викладів, які звичайно відбуваються протягом осені та зими кожного року в Букарешті, тепер був зроблений Дмитром Геродотом та полковником Г. Пороховським в неділю 27-го листопада.

Промову Дмитра Геродота було присвячено 60-й річниці з дня народження українського письменника і поета Богдана Лепкого.

Згадавши про те, що в цей саме день — 27-го листопада — українська еміграція вшановує цього нашого чарівника слова у Варшаві, промовець висловлює жаль з того приводу, що гарячих слів нашої пошани ми не маємо змоги сказати особисто Богданові Лепкому, але це зроблять наші земляки і однодумці у Варшаві, де буде тако-ж і сам автор не смертельної трилогії, присвяченої великому гетьманові України Іванові Мазепі. Вони вже й за нас скажуть йому так само широко і так само сердечно: «Многая, многая літа».

Закінчує своє слово Дмитро Геродот зачитанням привітання, виголошеного редактором газети «Діло» Василем Мудрим у Кракові

20-го листопада 1932-го року, де для вшанування Богдана Лепкого було уряджено урочисту академію і куди Галичина — де народився наш славний письменник і поет — прислала своїх відпоручників для привітання свого дорогого земляка і сина великої української нації.

Після цього п. полк. Г. Пороховський робить виклад: «Про сучасний стан на Україні».

Торкнувшись загального стану на Україні, який характеризується терором, голодом, руйною та систематичним нищенням українського населення, п. полк. Пороховський найдокладніше зупинився на тих експериментах, які більшовицькою владою робляться над українським селянством, над тим знущенням, грабжінництвом і примусовою колективізацією, які до шенту зруйнували сільське господарство на Україні та які багату хлібодайну країну перетворили в цвинтарище голоду й смерті.

Доповідь полк. Г. Пороховського була оперта на більшовицьких радіограмах, а тако-ж на деклараціях біженців, які прибували до Румунії протягом 1931 і 1932-го року, а через те справляла особливо велике вражіння.

Це був систематизований переказ документів, який давав надзвичайно яскравий, а в той-же час і сумний образ життя на Україні. З нього було дуже виразно видно те протиріччя, яке існує між голосними більшовицькими обіцянками та їхніми пропагандистичними гаслами і заведеною ними практикою та дійсністю.

В дальших своїх викладах: «Про сучасний стан на Україні» доповідач обіцяє, так само докладно зупинитися на становищі робітництва, комуністичної партії та червоної армії.

Д. Г.

В Німеччині.

— В Українським Науковим Інституті у Берліні. Українська частина Кураторії Українського Наукового Інституту в Берліні, не

зважаючи на тяжке матеріальне становище для Інституту, змогла уділити на своєму засіданні з дня 8-го грудня 1932 р. стипендії на зимовий семестр 1932-33 р. у висоті 85.— марок місячно слідуючим кандидатам: М. Антонович (філ.), П. Білосюк (техн.), М. Дельвіг (техн.), М. Демкович-Добрянський (пол. екон.), Р. Каплінський (техн.), В. Кужім (агр.), С. Кузьменко (агр.), М. Митлюк (торг. акад.), В. Стахів (техн.).

Крім того дістав Інститут від прелата проф. д-ра Шрейбера 2 місця в його Інституті в Мюнстері для українських кандидатів, на які Кураторія призначила: Д. Оляччина, д-ра філ., О. Власова, студ. теол.

Бібліографія

— The Antecedents of post-war Europe. London. Oxford University Press. 1932. Henry Wickham Steed — відомий політичний письменник, кореспондент Times'a, лектор King's College подає у своєму цікавому творі про впливи, які має знання історії на еволюцію народів і антецеденти зформування післявоєнної Центрально-Східньої Європи.

Автор, між иншим, уважає, що національність не є статичним елементом, а суто динамічним фактором. З моменту, коли національна свідомість зформувалася, можливо часом затримати розвиток національності, але ніколи не

можна перешкодити здійсненню її політичних ідеалів. Автор торкається й української справи, говорячи, що Україна має свою історію, і що її година задзвонить у більше чи менше близькій будучині.

Ю р а с ь К и я н и н .

Лекція в Парижі про Румунську Православну Церкву.

Свого часу відбулося в Парижі кілька зборів для обговорення справи об'єднання православних церков. На цих зборах було вирішено, щоб представники кожної православної церкви влаштували по черзі лекцію по історії кожної національної церкви.

Першу таку лекцію про історію і положення Румунської Православної Церкви прочитав 5 грудня 1932 р. в Hôtel des Sociétés Savantes у Парижі п. Жорж Кронт, доцент букарештського університету. Далі мають прочитати подібні лекції росіяне, греки й т. д. Запрошено й українців прочитати лекцію про українську церкву.

— Замість новорічних візитів та привітань Є. і В. Прокоповичі склали на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри 25 франків.

Склали тако-ж: Український Літературний Гурток 8 фр. та п. І. Гораїн — 10 фр.

Зміст.

Париж, неділя, 1 січня 1933 року — ст. 2. К. Ніко. Листи до земляків, XVI — ст. 3. Борис Лазаревський. Шматочки минулого. X — ст. 6. Давній. Літературні спостереження, XXXVIII — ст. 10. Семен Нечай. Відгуки громадянства на думку про заснування української кредитової установи — ст. 14. Подорожній. Мої інтерв'ю — ст. 17. «359» у Кресо — ст. 20. В. С. З життя й політики — ст. 21. Observator. З міжнароднього життя — ст. 25. Хроніка. З життя української еміграції: У Польщі — ст. 28. У Франції — ст. 29. У Румунії — ст. 29. У Німеччині — ст. 30. Бібліографія — ст. 31. Лекція в Парижі про Румунську Православну Церкву — ст. 31.

УПРАВА Т-ВА 6. ВОЯКІВ АРМІЇ УНР У ФРАНЦІЇ
вітає всіх уповноважених, зв'язкових та членів Т-ва з Новим Роком і бажає сил, кріпости й витривалости на майбутнє. Най Новий Рік принесе бажаний кінець вигнання і поворот на дорогу батьківщину.
Слава Україні!

УПРАВА Т-ВА 6. ВОЯКІВ АРМІЇ УНР У ФРАНЦІЇ
повідомляє членів Т-ва і українських громадян, що з нагоди 4-го з'їзду Т-ва в Парижі, який одбудеться 31 грудня і 1 січня, буде покладено вінки: 1 січня о 10 год. рано на могилу св. пам. Головного Отамана С. Петлюри на кладовищі Монпарнас, а о год. 12 на могилу Невідомого Вояка на площі Етуаль. Запрошується всіх громадян на цю урочистість.

ГЕНЕРАЛЬНА РАДА
Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції вітає членів Союзу та всіх українських громадян з Новим Роком.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ГРЕНОБЛІ
вітає з Різдвом та Новим Роком усіх українських громадян, членів Союзу у У. Е. О. у Франції, як і всю українську еміграцію.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ШАЛЕТІ
всім українським установам, організаціям, гурткам, всім членам Союзу у Франції та українським емігрантам, розкиданим по світі, засилає найсердечніше поздоровлення з Новим Роком і найкращі побажання.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ШАТО-ДЕ-ЛЯ-ФОРЕ
здоровить усіх українців як на еміграції, такь і на українських землях суших з Новим Роком.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Dœnfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Banton 86-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant : M-me Perdrizet.